

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Plaćajući uredno pretplatu vršite svoju dužnost. Ujedno vršite time i svoju dužnost prema svojem narodu u Julijskoj Krajini, jer je »Istra« jedini list koji zastupa njegove interese.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

PRED MANJŠINSKIM KONGRESOM

Ljubljana, 5. jula 1938. — (Agis).
Kakor vsako leto, se bo tudi letos vršil in sicer v Stokholmu, manjšinski kongres, za katerega se že vrše priprave. Manjšinski kongres, ki je pod predstvom našega zastopnika dr. J. Wilfana, zasedal vsako leto od 1925 leta, stoji letos pred popolnoma spremenjenim položajem, kakor je bil v njegovem začetku in pred težkočami ki jih gotovo ni pričakoval. Sredi razburkane Evrope, v kateri niso tlačene samo posamezne narodnosti, ampak tudi socialno šibki razredi enotnih držav, pomeni ta kongres majhnega in šibkega Davida, v borbi z ogromnim Goljatom, s to razliko, da uspeh te borbe nikakor ni jasan.

Organizacija manjšinskih kongresov je nastala v letu 1925, lahko rečemo na način, ki ne odgovarja demokratskim načelom in duhu parlamentarnosti. Pripravljalni odbor, ki je pričel akcijo za to ustanovo, v katerem so imeli popolno većino zastopniki številnih nemških manjšin, so predložili povabljenim manjšinam, oz. zastopnikom že izdelan statut, na katerega so morali pristati, če so hoteli biti člani te mednarodne ustanove. Marsikateri od pristopivših, ki so uvideli izredno važnost in pomembnost take organizacije, so kljub tej utesnitvi pristopili k ustanovi, čeprav so nekateri izmed njih takoj izrekli svoje pridržke. Ni čudno torej, če so nastali v organizaciji kmalu vsled te organizacijske hibe, razni spori, zlasti na kongresih samih, katere je tisk včasih seveda pretiraval. Vendar pa se je zgodilo, da je več zastopnikov manjšin kmalu javno zapustilo organizacijo.

Najbolj spetakljiva točka statuta manjšinskih kongresov je bila ona, po kateri se na kongresih ni smelo govoriti o notranjem položaju posameznih držav, tudi ne v zvezi s položajem manjšin v njih. To načelo, ki je bilo sicer precej kruto prekršeno v zvezi z ostrim nastopom kongresa proti notranjem položaju v eni državi, je lansko leto dovedlo v Londonu do neprijetnega incidenta z zastopniki nesrečnih Baskov, katerim kongres v njih najtežjem položaju ni mogel drugega izjaviti, kot to, da njih nastop ni v skladu s statutom. Za nas pa je še težja ugotovitev, v zvezi s tem vprašanjem ta, da kljub dvem zastopnikom, ki jih imamo v tej ustanovi in ki imajo v rokah vodilna mesta, do sedaj ni bilo govora skoro niti z besedico o stanju naše manjšine, tudi ne v času, ko so bili za to podani vsi zunanji pogoji.

Za vsa mednarodna gibanja, ki streme za človeško in pošteno ureditvijo vseh stoterih sporov v današnji Evropi, ki imajo sicer samo en izvor, in ki nočejo biti mrtva ter le zbirališča za akademsko teoriziranje, je gotovo danes položaj najbolj neugoden. Nič manj ni torej neugoden tudi za manjšinski kongres. Najti, ali pa vsaj iskati srednjo pot za ureditev položaja narodnih manjšin v Evropi takšni kakršna je danes, ne da bi se stremelo, za najmanjšo revolucionarno, ali drugačno spremembo njenih osnov, kar brez dvoma hoče manjšinski kongres, je zelo težko. Že sama akademska rešitev tega vprašanja na splošno, je skoro nemogoča. Zato, kakor nam manjšinski kongres do sedaj ni mogel utrditi zaupanja vase, čeprav smo vsi jasno in odkrito čutili potrebo po taki mednarodni organizaciji, ki naj bi opozarjala svet na posamezne krute kršitve najosnovnejših človeških pravic, gledamo vani z nezaupanjem in ne moremo mnogo pričakovati od njega zlasti v tem položaju. kakor je danes, bogve kakih koristi in sprememb. Kongres poleg tega tudi v vsem času svojega obstoja ni pokazal one življenjske sile, ki bi vzbudila v ljudstvih, radi katerih je bil osnovan, zaupanja vanj, marveč večina stoji ob njem indiferentna in skeptična. Če naj bi opravičevala obstoj te organizacije samo potreba po taki organizaciji, ki brez dvoma obstoja, potem naj organizacija živi dalje v pričakovanju novih življenjskih sil, ki jih bodo dali pravega življenjskega soka in poleta.

KONFERENCIJA U EVIANU ZAVRŠENA

KONFERENCIJU NIJE USPJELO PROŠIRITI NA SVE POLITIČKE EMIGRANTE

Pozivu američke vlade da sudjeluju na konferenciji u Evianu, odazvale su se 34 države.

Jedina je Italija odbila poziv iz solidarnosti prema Njemačkoj, koja nije bila ni pozvana.

Prvu sjednicu, koja je održana 6. o. m. j. po podne otvorio je vođa američke delegacije, poslanik Myron Taylor. On je potresnim riječima opisao zaostan položaj ljudi, koji pripadaju svim rasama, religijama i socijalnim slojevima, a koji su protjerani iz svojih domovina.

Taylor je istakao volju predsjednika USA Roosevelta, da se sto brže i uspješnije reagira protiv toga. Zadaća je sadanje konferencije, kako veli Taylor, da se stavi u pogon potrebni mehanizam. Konferencija prije svega mora obratiti pažnju na položaj njemačkih i austrijskih bjegunaca. Stalna organizacija, čiji će osnutak predložiti američka vlada, treba da suradjuje sa organima Lige Naroda. Dalje je Taylor iznio, da će vlada USA primati godišnje 27.370 austrijskih i njemačkih bjegunaca.

Na koncu svog govora Taylor je osudio politiku nejednakosti i nasilja, koju izvjesne države provode protiv manjina, jer je ona u protuslovlju s elementarnim pravima čovječnosti i sa principima civilizacije, te predstavljajući »dumping bijede«.

Poslije njega govorio je engleski delegat lord Winterton koji je naglasio, da je Velika Britanija oduvijek bila utočište političkih bjegunaca, ali da ne može biti područje za naseljavanje bjegunaca. Ipak će engleska vlada posvetiti veliku pažnju problemu političkih bjegunaca. Lord Winterton zagarovao je organizaciju za plansko iseljavanje bjegunaca u kolonije i prekomorska područja te je izjavio, da će istočno Azija pružiti velike mogućnosti useljavanja. Naglasio je još, da se stvarno rješenje ovog problema može postići jedino uz suradnju onih država, koje su svoje državljane protjerale. Pri tom je spomenuo, da se ove države ne smiju podavati krivim nadama, da bi njihova politika nasilja prema manjinama mogla prisiliti druge države, da otvore svoja vrata.

Vodja francuske delegacije Béranger izjavio je najdublje simpatije za bjegunce i istakao, da Francuska već ima na svom području 200.000 ljudi bez domovine a to je najveći broj na svijetu. Usprkos toga Francuska će toplo podupirati Rooseveltovu inicijativu. Béranger se nada da će se stvoriti mogućnost iseljavanja bjegunaca u novi svijet i Australiju.

Kao što smo to posljednji put javili, nastojalo se kako bi se

konferenciju proširilo na sve emigrante. Poznat je brzoplet talijanskih emigranata Rooseveltu kojega

su potpisali Salvemini, Nitti, Ferro i mnogo drugih uglednih talijanskih emigranata i u kojem su tražili da se na toj konferenciji raspravlja i o talijanskim političkim emigrantima.

Ali već drugi dan konferencije pokazalo se jasno, da su ostala bezuspješna sva nastojanja o proširenju konferencije, barem za sada. Čini se da su sile koje su radile na tome da se konferencija rotnje i na ostale političke emigrante bile slabije od onih protivnih.

Američki delegat sporazumio se sa engleskim i francuskim, da se ovaj čas konferencija mora ograničiti isključivo na pitanje njemačkih i austrijskih bjegunaca, kako bi se omogućilo njihovo iseljavanje u prekomorske zemlje i kolonije. Francuski delegat Béranger je naglasio, da ova konferencija nema nikakvog političkog i diplomatskog karaktera. Ona treba samo riješiti tehničke probleme. Iz govora francuskog i engleskog delegata izlazi, da se obje vlade nisu odrekle nade predobiti one države, koje su protjerale svoje državljane, za ideju jedne planomjerne organizacije za iseljavanje bjegunaca koja bi bila uvjetovana s mogućnošću sporazuma s Njemačkom, koja bi imala protjeranim državljanima dozvoliti da ponesu financijska sredstva za prevoz i za prve troškove. Takav bi se sporazum mogao zaključiti jedino uz isključenje Lige Naroda i stoga bi se imala osnovati jedna posebna organizacija, koja bi imala svoje sjedište u Parizu.

To mišljenje odbijaju delegati bjegunaca, koji su ostavili svoje domove jer da od svojih vlada nemaju ništa dobro očekivati,

a zatim predstavnici Sovjetske Rusije, koji dokazuju da se Njemačka ne će nikada odreći dobika od zaplijenjenih imanja, jer i progon t. zv. nepoćudnih elemenata u glavnom je uslijedio samo zbog toga, da se može domoći njihovog imetka.

Na sjednici drugog dana delegati Belgije i Nizozemske također su se ogradili u pogledu primanja bjegunaca, kao što su to učinili dan prije francuski i engleski delegat. Belgija ima 12.250 bjegunaca, a Nizozemska 25.000, tako da je obim zemljama u sadašnjim okolnostima nemoguće proširiti useljavanje. Osim skandinavskih država, čiji delegati nisu još došli do riječi, sve evropske države, koje su zastupane na konferenciji, zauzele su držanje očekivanja. Isti je slučaj i s dominionima. Delegat Australije je izjavio, da njegova vlada želi zadržati mogućnost useljavanja za britanske državljane. Australija ne poznaje nikakvog rasnog problema i ne želi ga uvadati. Ne može dakle nebritanskim emigrantima dati nikakove prednosti. Delegat Brazila pozdravio je Rooseveltovu inicijativu i izjavio, da je bra-

zilijska vlada već primila veći broj bjegunaca, a spremna je i u buduću dozvoliti useljavanje. U istom je smislu govorio i argentinski delegat, koji je izjavio da njegovoj zemlji treba zemljoradnika i specijalista za industriju.

Odbor kojemu je zadaća saslušati pojedine emigracione organizacije, saslušao je prva dva dana svega 11 od 33 organizacije, koje su zastupane u Evianu. Delegati 32 države dobili su potpunu sliku emigracionog pitanja i položaja Židova kao i političkih uapšenika koji su ostali u Njemačkoj. Osim ovog zasjedao je i tehnički odbor. Rezultati daljnjih vijećanja mogu se predvidjeti ovako: Konferencija će zaključiti osnutak stalnog ureda sa sjedištem u Parizu, koji ima na izričitu želju Engleske suradivati sa Ligom Naroda. Ovaj ured, koji treba smatrati kao »Stalnu diplomatsku konferenciju« ima se odmah staviti u vezu sa Njemačkom. Konferencija će se ponovno sastati kada od Njemačke stigne negativan odgovor za suradnju, kako bi mogla donijeti potrebne mjere. Ured će u zajednici sa privatnim organizacijama izraditi financijalni plan. Osim toga će ovaj ured ispostaviti u svim važnijim gradovima svoje centrale, neke vrsti »poslanstva za bjegunce«. Ova bi poslanstva pojedine vlade imale redovito pozivati na savjetovanja.

Čini se, da su mjerodavni faktori skloni prihvatiti ideju Washingtona, da se imenuje istaknuta ličnost na čelo toga permanentnog organizma: ne bi dakle bilo isključeno, da ta visoka ličnost bude Amerikanin. Doista, ako su vijećanja u Evianu pokazala apsolutnu potrebu, da se udje u pregovore s njemačkom vladom u pogledu nearijevskih emigranata, bilo bi logično da pretsjednik budućeg permanentnog organizma stupi u vezu s Berlinom. Zna se, da bi se radilo o tome, da se kod njemačkih oblasti postigne sudjelovanje u djelu, započetom u Evianu. Te bi oblasti imale u najmanju ruku dopustiti prisilnim emigrantima da ponesu sa sobom svoj imetak koji je potreban, da se smjeste na drugom mjestu i da započnu novi život. O tome se dakle u glavnom govorilo i još se govori u Evianu. Ti će razgovori u svakom slučaju donijeti i izvan okvira rada u Evianu dragocjene prednosti, da se naglasi povjerljiva sračuna suradnja triju velikih demokracija: Sjed. Država, Vel. Britanije i Francuske.

Budući da se većina rada svršava iza zatvorenih vratiju, teško je sada znati sve detalje, ali ono što našu javnost najviše zanima, a to je pitanje proširenja konferencije i na ostale političke emigrante, čini se da nije uspjelo.

Konferencija je završila radom 12. o. m. j. a sastaje se ponovno 3. augusta u Londonu.

Trst in njegov židovski problem

Že lani so ortodokсни fašistični krogi in listi, med njimi v prvi vrsti »Regime fascista«, glasilo nekdanjega generalnega tajnika fašistične stranke Farinaccija, po nemškem vzgledu sprožili ostro kampanjo proti židom in še posebej proti židovskemu elementu v Trstu. Z njo so izzvali precejšnje razburjenje v židovskih krogih, vendar se oblasti niso dale zavesti na njihovo pot, ker je židovski problem v Italiji, kakor je to tržaški »Piccolo« še pred kratkim ugotovil, v marsičem drugačnega značaja kakor v Nemčiji, predvsem pa kampanja ni bila zasnovana na kakšnih plemenitih ali drugih načelih, nego je imela v prvi vrsti gospodarsko in deloma tudi osebno ozadje. Svoj vrhunec je kampanja dosegla v dnehi, ko je bila Avstrija priključena k Nemčiji. Tiste dni je »Regime fascista« objavil cel seznam židov v tržaških javnih službah ter na vodilnih mestih industrijskih, trgovskih in finančnih podjetij. »Piccolo« je kampanjo cremonskega lista odločno zavrnil z obeležbo zaslug, ki so si jih pridobili tržaški židje za italijansko stvar ne le v časih miru, nego tudi na frontah v zadnji svetovni vojni. Očitni je odgovor tržaškega lista, ki je last židovskega senatorja Mayerja, znanega italijanskega finančnika in bivšega državnega podtajnika v fašistični vladi, in ki ga urejuje Mussolinijev šolski tovariš in politični zaupnik Rino Alessi, zalegal, tako

da je borba proti židom v javnosti skoraj popolnoma prenehala.

Poleg tega so se izkazale skrbi, ki so se pojavile po priključku Avstrije k Nemčiji, za bodočnost tržaške luke in njene pomorskega prometa za docela utemeljene. Sicer je nemška vlada zagotovila Trstu, da ne bo spremila tarifnih ugodnosti, ki jih je dala Italiji nekdanja avstrijska zvezna republika, toda stvarno se te ugodnosti v bodoče zlepa ne bodo mogle izrabljati, ker bodo avstrijski les in industrijske proizvode kakor tudi rudo in kmečke pridelke Nemci sami nujno potrebovali in tudi porabili. Zaradi tega nikakor ni kazalo zares načeti židovskega problema v Trstu, ko se je treba osloniti baš na židovski element, ki morda edini še more vsaj nekoliko omiliti položaj in s svojimi trgovskimi zvezami vsaj deloma zadržati pričakovano naglo nazadovanje tržaškega prometa, gospodarstva in sedanjega gmotnega položaja najširših ljudskih plasti vobče.

Zato je povsem nerazumljiv dogodek, ki se je pripetil v Trstu v začetku junija. Po mestu se je razširila vest, da je prefektorna konfinacijska komisija obzodila na 5 let pregnanstva znanega tržaškega židovskega industrijca Josipa Eppingerja, tovarnarja slaščic in bonbonov. Za konkretni razlog tega ukrepa ni bilo mogoče izvedeti. Pravilo, da je bil povod neki njegov telefonski razgo-

vor z inozemstvom, pri katerem se je posluževal nekih nedopustnih izrazov in ki ga je tudi po svoji stvarni vsebini kompromitiral.

V tržaških židovskih krogih, ki so, sodeč po omenjenem seznamu Farinaccijevega glasila »Regime fascista«, zelo vplivni, je izzvala konfinacija veliko vznemirjenje. Tržaški gospodarski krogi se sedaj boje reakcije, ki jo je pričakovati z židovske strani in ki bi bila nedvomno takega značaja, da ji oblast zlepa ne bi mogla do živega. Bojazen je toliko bolj utemeljena, ker bi v danem primeru Trsta ne pustili na cedilu samo italijanski politični prijatelji onstran severnih meja, temveč tudi tvorci njegove sedanje gospodarske moči in pravi stvoritelji njegove italijanske nacionalne ekspanzivne sile.

PRED RJEŠENJEM MANJINSKOG PITANJA U ČEHOSLOVAČKOJ

Praška štampa, osobito ona, koja je blizu ministarstvu vanjskih poslova, piše, da se u roku od idućih 14 dana može očekivati, da će biti potpuno riješeno manjinsko pitanje u Čehoslovačkoj, tako da će svi biti zadovoljni. Doduše još se ne zna što sadrži manjinski statut, ali se naglašuje, da će biti očuvana posvema nezavisnost države, a i njeno demokratsko uređenje.

*

Havas javlja: Prema vijesti Anatolske agencije završen je u Istanbulu rad tursko-jugoslovenske komisije za pitanje turske emigracije iz Jugoslavije. Postignut je sporazum, koji zadovoljava interese obiju prijateljskih i savezničkih zemalja.

Od Soče do Rečine -- od Triglava do Kamenjaka

Spašeno seljačko imanje

Vodice, jula 1938. U prošlom je mjesecu u našem selu opet išlo na bu-banj jedno naše seosko imanje našeg poštenog seljaka Rupena Antona. Njegovu je imanje bilo procijenjeno na 55.000 lira, a prodalo se je za 9.500. Ovo imanje htjela je kupiti banka, ali se našlo nekolicina naših ljudi koji borave u Trstu kao trgovci ugljena, te nisu dozvolili da ovo imanje predje u tuđe ruke, nego su ga oni kupili i dali na-trag Rupeni da i dalje živi na svom imanju. On se obvezao da će im u rata-ma isplatiti cijelu svotu koju su oni za njega dali i s kojom su mu spasili krov nad glavom njemu i njegovoj djeci. Ovaj lijepi gest naših trgovaca sada se u cijeloj našoj okolici prepričava i na-glašava kako je potrebno da jedan dru-goga pomažemo.

Nemoguć liječnik

Vodice, jula 1938. Nedavno smo bili javili kako je našem seljaku Ru-pena Ivanu obolila žena u porodjaju i bolovala više od godinu dana, a nakon šest mjeseci umrlo je bilo dijete. Kako smo već bili javili, Rupena je pokopao dijete bez liječnika a i svećenika, jer liječnik nije htio da dodje konstatirati smrt. Glede ovog pokopa vodila se par-nica protiv Rupene, a i protiv dra Dol-cea, pa je Rupena osuđen na novčanu globu, a i zatvor, dočim je dr. Dolce bio riješen. Rupena je nakon ove ras-prave više puta pozivao liječnika Dol-cea i molio ga da mu dodje liječiti ženu, ali dr. Dolce nije htio ni čuti o tome i bolest žene se pogoršala tako da je morala biti odvedena u bolnicu. Ru-pena je urgirao na sve strane da mu se žena primi u bolnicu, jer Dolce nije htio dati zato dozvolu i tekao na prit-sak prefektore iz Rijeke bile joj je odo-breno, ali bilo je prekasno, jer je sada pok. Marija rođj. Miljević na putu za bolnicu umrla. Za ovu smrt naš narod otvoreno okrivljuje dra Dolcea, a i mnogo sličnih je taj liječnik skrivio, pa je otišla deputacija od šest osoba prefektu u Rijeci s molbom da bi nam se dao drugi liječnik i da bi se dra Dol-cea premjestilo, što je prefektura i obe-ćala.

Naš župnik

Vodice, jula 1938. Svojedobno smo javili kako je naš župnik bio prodao u sporazumu sa općinom našu borovu šu-mu od koje si je prisvojio 3000 lira, za koje ga je naš seoski starješina tužio, ali usprkos toga što još nije ova parni-ca dovršena, naš je župnik učinio na-novo još jednu pogrešku. On je u spq-razumu s općinom iznajmio jedan ogro-man komad crkvenog zemljišta za dugi niz godina jednom talijanskom trgovcu koji na ovom zemljištu namjerava otvoriti mjesečni sajam. S time je crkva mnogo oštećena, jer od dobivenog nov-ca nije dobila crkva ništa nego si ga je prisvojio župnik i kupio si je od toga lijep luksuzni automobil. Zbog ovako-vog postupka župnika, narod gleda na njega s velikim prezirom i mi bi ovim putem zamolili crkvenu vlasti da bi ga iz našeg sela premjestile i dale nam drugog svećenika, jer to zahtijeva i ugled crkve i interes vjere, a i interes naroda.

Krada i ucjena

Podgrad, jula 1938. Prošlog mje-seca pokrali su dva puta dućan veletr-govca Bavdaša. Odesli su mu razne robe i gotovog novca u vrijednosti od preko 100.000 lira. Kada je bio drugi put pokraden, lopovi su ostavili u du-ćanu pismo u kojem od njega zahtije-vaju da im dostavi na određeno mjesto u Trstu 15.000 lira, inače da će mu ubiti sina, a poslije njega, te da će mu zapaliti dućan. Pismo je pisano na talijan-skim jeziku i iz njega se vidi da ga je pisao Talijan. Vlasti su povele energič-nu istragu. Računa se da su kod ove istrage sudjelovala najmanje šestorica ljudi. U posljednje vrijeme u naše krajeve se doselilo sva sila svakovrsnih tipova, pa mnogi naši ljudi sada kroz dan i noć straze oko svoje kuće i šta-le, da se na taj način očuvaju od ovih nepoželjnih gostiju.

Birma v Godoviču

Godovič, jula 1938. (Agis). — Po-doljih letih smo imeli spet enkrat pri nas birmo, ki se je vršila prvo nedeljo v juliju, in se je udeležilo lepo število otrok. Birmovat je prišel in to v prvič, goriški nadškof Margotti.

— Trst. — Ljudsko gibanje v zadnjih dveh mesecih je bilo sledeče: v Trstu je bilo v maju 194 porok, umrlo je 303 oseb, rojstev je bilo 342; v juniju je bilo 152 porok, 271 smrtnih slučajev in 310 rojstev

GROZAN ZLOČIN U MARČANI

Pula, jula 1938. — U Marčani se ovih dana dogodio grozan zločin kakovog se ne pamti u ovim krajevima. Na grozan način umorena je 15 godišnja Matilda Gonan, kći trgovca Petra Gonana.

Često je odlazila biciklom u Vodnjan da kupi potrebne stvari za trgovinu i kuću, pa tako je i prošlog četvrtka ujutro otišla biciklom iz Marčane u Vodnjan. Kako se već kasno naveče nije vraćala kući, otac je telefonirao trgovini u Vodnjan odakle su mu javili da je već iza podne otišla sa kupljenim stvarima kući. Tada je zabrinuti otac prijavio slučaj karabinjerima, koji su se odmah dali u potragu. Karabinjeri i neki

mladići iz Marčane tražili su cijelu noć, a tek ujutro u pet sati pronašli su tijelo djevojke nekoliko kilometara od sela, u kraju zvanom Skaronje, u jednom grmu pedesetak metara od ceste. Djevojka je bila mrtva s groznom ranom na glavi za-datom velikim kamenom. Tijelo je bilo sko-ro golo, a autopsijom se iskazalo da je djevojka bila obeščašćena.

Drugog dana su pronašli bicikl umorene djevojke pedesetak metara dalje od mjesta zločina pokriven šibljem i travom.

Vlasti su provele mnogo hapšenja i groz-ničava potraga za zločincem se nastavlja.

Toča uničila cel kompleks polja

Idrija, jula 1938. (Agis). Neurje, ki letos nikjer ne prizanaša, je obiskal tudi naše kraje, zlasti pa vasi ob meji. Tako je prvo nedeljo v juliju toča uničila skoraj vse pridelke. Zlasti hudo so prizadeti kmetje iz vasi Novi svet pri Godoviču, ki imajo svoje polje čisto ob meji. Toča jim je popolnoma vse uničila, tudi salate nimajo nobene več. Ve-liko milejše je bilo neurje v Godoviču in okolici. Naši kmetje bodo utrpeli pre-cejšnjo škodo.

Obilna letina grozdja se obeta na Vipavskem

Gorica, jula 1938 (Agis). — Kljub muhastemu spomladanskemu vre-menu, ki ni obetalo, da bi nam letošnja letina kaj prida obrodila, in proti vsa-kemu pričakovanju bo letošnji pridelek grozdja prav obilen. Vinogradi so vsi bujni, trte pa obložene z grozdi, da jih komaj vzdrže. Le kam bo s tolikim vi-nom, ko je ponekod vseporno še stare-ga na zalogi. Če ne bo kakšnih poseb-nih vremenskih nepravil, bodo letos na-ši Vipavci morali poiskati vse stare bed-nje, da bodo lahko ves pridelek spravili domov.

Nesreće u Krapanskom rudniku

Pula, jula 1938. — Nesreće u Krapan-skom rudniku ne prestaju. Tako se ovih da-na unesrećio radnik Rumić Ivan Ivanov. Prelomljena mu je crijevna kost. Ako ne nastanu komplikacije, ozdravit će iza tri mjeseca.

Stošiću Liberatu prelomljena je ključna kost, a Voščon Tomi prelomljena je hrpte-njača.

Poludjeli seljak skoro usmrtio ženu

Pazin, jula 1938. — Na Tinjanšti-ni je 35 godišnji seljak Banko Bože pok. Šimuna nenadano poludio. U na-stupu ludila počeo je tući svoju ženu koja se nalazila u blagoslovljenom sta-nju. Na koncu joj je zadao jak udarac nogom u trbuh, da je malo iza toga u velikim mukama pobacila dijete od 7 mjeseci. Nalazi se u životnoj opasnosti. Na njezino zapomaganje dotrčali su su-sjedi, teškom mukom svladali ludjaka i odmah zatim odvezli ga u Pulu u lud-nicu.

Problem kruha v Italiji

Kljud vsemu prizadevanju, da bi Italija postala neodvisna v pogledu ži-ta in moke od inozemstva, se je ta lepa nada izjalovila. Dasi pravijo, da je žit-na bitka uspela in da Italija ne bo uvažala žita, ker je v tem pogledu do-segla samostojnost, je pa vendarle »krušni« problem demantiral te vesti. Da obstoja ta problem, je že vsakomur znano, če je le pokukal v Italijo. Pa tu-di tega ni treba. V italijanskih listih pogostoma beremo o kruhu. Tako je prinesel neki list iz Julijske Krajine dolg članek »Kako je mogoče zboljšati kakovost kruha«. Že iz tega naslova sa-mega je razvidno, da je kruh v Italiji slab. Marsikateremu je prišla nazaj v spomin aprovizacija v času svetovne vojne in kruh, ki je bil narejen vse prej kakor iz moke. Pred časom so se spo-taknili tudi rimski listi ob kvaliteto italijanskega kruha (Lavoro fascista). Sedaj z nastopom avtarhije je postal problem še težji, kajti s primanjkanjem pšenice so morali dodajati kruhu razne primise drugih mok, ki so bile več ali manj ponesrečene. Da se temu odpo-more so se pričeli resno zanimati za zboljšanje kruha.

Pred kratkim so v Milanu napravili poskuse, o katerih pišejo v listih, da so se popolnoma posrečili. V kruh so sta-vili večjo količino trde moke, pa tudi precejšno količino drugih mok kakor ržene, koruzne, rižve in krompirjeve moke. Ti odstotki varirajo od 5 do 20. Poleg tega so izdali še 10 zapovedi, ka-kor naj se mešajo razne moke in kako naj se mesi in peče kruh iz mešanice.

Avtobus se je zaletel v zid

Trst, julija 1938. U ulici F. Severo se je zaletel v zid avtobus, ki je prihaj-al s Krasa. Ko je namreč šofer opazil pred seboj nekega pešca, je napravil oster ovinek, da bi se izognil nesreći, pri tem pa je povročil morda še večjo nesrečo in zadel ob zid. Zaradi tega so bili ranjeni šofer in nekaj potnikov. 49 letna Katarina de Giulis z Reke je bila ranjena po hrbtu, obrazu in na le-vem kolenu. Šofer Ivan Klapič se je ran-il na čelu in po obrazu. Trgovac dr. Oskar Matković z Reke se je ranil na nosu. Delavec Matej Nadulo z Reke se je lažje ranil na roki. Težje pa je bila ranjena Marija Mandić iz Trsta, 19 let-na privatna uradnica, ki je bila ranje-na po trebuhu in stegnih in je bila pri-peljana v bolnišnico. Marija Tomašić iz Novega grada v Istri pa je bila ran-jena na nosu in se bo morala zdravi-ti dva tedna.

Smrt pod vlakom

Pazin, jula 1938. — Kod Lupogla-va se dogodila opet smrtna nesreća. Teretni vlak je pogazio i na mjestu usmrtio Francu Ravnić. To je u malo dana već druga žena usmrćena na toj pruzi.

Kmetska posojilnica v Lokvi dobila komisarja

Pred dnevi je »Gazetta Ufficiale« objavila odluk, po katerem sta bila upravni in nadzorni odbor Kmetske po-sojilnice in hranilnice v Lokvi na Kra-su po določilih 7 poglavja zakona o kmečkih in obrtniških posojilnicah razpuščena. Inspektorat za kredit in hranilne vloge je imenoval za izredne-ga komisarja pri posojilnici Gastona Slatapera, za člane nadzornega odbora pa Antona Muho, Andreja Škabra in Andreja Stoparja.

Kraške jame

V dobi po vojni se je raziskavanje kraških tal od Trnovskega gozda pa vse do Snežnika znatno ojačilo in razširi-lo. Podzemne kotline so postale važen faktor ne le za razvoj tujkega prome-ta na Krasu, nego še prav posebno v ne-kem drugem pogledu.

Pred vojno je bilo na omenjenem kraškem področju znanih in deloma raziskanih nekaj preko tisoč jam. Ven-dar je bilo v tujkoprometnem oziru glavno delo že opravljeno. Postojnska, Skočjanska in še nekatere druge manj-se jame so bile že skoraj docela ureje-ne in adaptirane za tujski promet. Do-segle so svoj sloves in svoje rekorde glede lepote in obiskovalcev.

Po vojni pa sta se, kakor poroča »Piccolo« v eni izmed svojih poslednjih izdaj, posvetili raziskavanju jam z vs-o vnmemo tržaški planinski društvu »Alpi-na delle Giulie« in »XXX Ottobre«, ki so ju pri tem izdatno podprle civilne in vojaške oblasti. Te so, pravi list, spoznale pomen kraških pojavov in ge-neral Italo Gariboldi je že pred leti, ko je še kot polkovnik služboval v Trstu, dal največji impuls speleološkemu de-lovanju obeh organizacij, ki so ju do-bro preskrbeli z vsemi sredstvi in teh-ničnimi pripravami.

Že leta 1926, poroča list nadalje, je narastlo število raziskanih jam na 2.146, v zadnjih letih pa celo na 3.500. Očitno pa vse delo še zmerom ni opravljeno. V posljednjem času je med jamarji na-stalo mrtvilo. General Gariboldi pa se je pred tedni vrnil v Trst in prevzel poveljstvo tržaškega armijskega zbora. Verjetno je, da se bo raziskavanje jam po Krasu sedaj nadaljevalo z novo vnmemo.

Za škofijsko semenišče v Trstu

Nadškof Margotti, ki že poldrugo le-to upravlja tržaško in korpsko škofijo, je dal pred meseci pobudo, da bi se v Trstu ustanovilo posebno semenišče. Tako bi število semenišč v Julijski Krajini narastlo na štiri. Te dni je nad-škof izdal poziv, v katerem pravi, da bi novemu škofu Santinu, ki bo pričetkom septembra prevzel posle ordinarija obeh škofij, rad izročil vsaj že neka sred-stev v ta namen. Sam je za novo seme-nišče prispeval 1.000 lir.

Drobiž

— Pula. — Odlikovan je u Španiji avijatičar iz Pule Dragan jer da se hra-bro borio za ideale fasizma i civilizacije.

— Pula. — U Raši se utopio 32-go-dišnji rudar Ujčić Mihael iz Ilirske Bi-stricte. Vozeci se kraj vode na biciklu, zahvatila ga je sunčanica i pao je s biciklom u vodu gdje je potonuo.

— Pula. — Ferencić Milan Martinov, star 34 godine, dovezen je u puljsku bolnicu s prelomljenom lijevom rukom. Ozljedu je zadobio u Krapanskom rud-niku.

— Dekani. — U blizini Pule je jedan taksi naletio na Furlanica Konrada iz našeg sela koji se vozio biciklom i na injestu ga usmrtio.

— Pula. — Zato što im je žena ro-dila dvojke dobili su po 700 lira nagra-de Marko Legović iz Matovunštine, Marčac Anton iz Pazina, Periša Josip iz Pule i Rojnić Anton iz Barbana.

— Banjšica. — Pred kratkem so posta-vili v vasi velik drog za zastavo. Otvo-ritev je bila kar najbolje svečanostna in pri-sostvovala so najviše oblasti goriške po-krajine s prefektom na čelu. V govorih so povdarjali naklonjenost režima do ljudstva.

— Il. Bistrica. — V začetku preteklega meseca je bilo v Il. Bistrici veliko zboro-vanje ki ga je organizirala zveza polje-delskih delavcev. Zborovanju je prisustvo-val tudi prefekt. Po poročilih in govorih so bile razdružene nagrade.

— Trst. — Z rešilnim avtom so odpe-ljali v bolnišnico Terezo Milič. Ko je ku-povala na trgu, jo je zadela sunčanica.

— V Parizu so ustanovili društvo pri-jateljev kitajskega naroda, k kateremu je pristopilo mnogo znanih pisateljev in po-litikov. Načeljuje mu znani političar Édouard Herriot.

— Gorica. — Za generalnega ravna-telja goriške mestne hranilnice je bil imenovan dr. Emilio Furlani, član di-rektorija goriške pokrajinske fašistične zveze. Furlani je bil pred 18 leti med D'Annunzijevimi legionarji na Reki.

— Gorica. — Pretekli terek se je pri-petila 17-letnemu Karlu Srebrniču iz Gorice huda nesreća. V družbi nekate-rih tovarišev se je kopal v Soči. Pri ne-kem skoku u vodu je z glavo zadel ob pečino pod vodo. Njegovi tovariši so ga nezavesnega in vsega oblitega s krvjo rešili iz reke, v kateri bi drugače ne-dvomno utonil. Prepeljali so ga v go-riški. nestno bolnišnico, kjer so zdrav-niki dognali, da si je prebil lobanjo. Njegovo stanje je zelo resno.

— Gorica. — Pred vojaškim sodiš-ćem v Gorici se je moral, kakor poro-ča »Gazzettino«, pretekli ponedjeljek za-govarjati 20-letni Ivan Weinberger iz Mirna, ki ga je prijavilo poveljstvo »soške« legije fašistične milicije, ker ni redno zahajal k predvojaškim vajam. Obsojen je bil na globe 300 lir ter na poravnava vseh sodnih stroškov.

— Pula. — U Kopru je osuđen Bu-rečan August na 4 godine i 7 mjeseci robije i 7.000 lira globe radi grabeža.

— Pula. — Sva poduzeća koja upo-sluju više od 10 radnika pozvana su da u određenom roku prime na rad iz-vjestan broj invalida, naročito invalida iz abesinskog i španjolskog rata kao i djecu poginulih u tim ratovima.

— Bovec. — Zadnji terek sta se od-pravila na Rombon 17-letni Komačev Tone in njegov 19 let stari tovariš To-ne Leban, oba iz Bovca. Med potjo sta na lepem našla granato kalibra 37 mm. Fanta sta se polakomnila lepih denar-cev, ki bi jih izkupila za železo in raz-strelivo, in sta takoj skušala razstaviti granato, ki pa jima je pod udarci s kamnom eksplodirala. Leban je bil k sreći le lažje poškodovan. Komacu pa je odtrgalo vseh pet prstov na levlci. Preden so ga spravili v goriško bolni-šnico, je zaradi velike izgube krvi po-polnoma oslabil. Njegovo stanje je resno.

— Rijeka. — Zemljiški posestniki na Reki, ki so bili prizadeti po razlavitvah v prilog vojaški upravi, su prejeli te dni, kakor poroča »Vedetta d' Italia«, obavestilo, da bodo njihove zadeve v kratkem urejene ter da bodo nato ta-koj prejeli pripadajuće jim odškodnine. Zemljišća, ki so jim bila odvzeta delo-ma že pred leti, doslej v zemljiških knjigah še niso bila prepisana na no-vega lastnika in zaradi tega su morali prizadeti zemljiški posestniki plaćevati zanje tudi vse že zemljiške in druge davke. Sorićo vedno češćih intervencij je sedaj reški prefekt izposloval pri vo-jnem ministrstvu odredbo, da se vse la-stninske in davčne zadeve pospešeno urede.

— Trst. — Umrli so: Lampe vd. Bre-žić Franciška 74 let, Tabak vd. Beligaj Zofija 82, Sosić Ida 24, Tomšić vd. Be-devčić Ivana 76.

Španija v znamenju evropske krize

Pretečeni teden je bil ponovno v znamenju krize, ki je vladala glede španskega vprašanja. Odnosaji med Anglijo in Francijo gredo precej trdo na rok. Odgovor na angleške proteste, ki ga je prinesel v London angleški agent pri nacionalistični vladi, ni zadovoljil angleškega javnega mnjenja. Še več: razburjanje je postalo zaradi tega tem večje in kriza je postala občutna, tako da je moral Chamberlain preživeti težke ure očitkov. Tudi italijanski tisk je bil zaradi tega v skrbeh, kako bi bilo, če bi bila zrušena sedanja angleška vlada. Zavlačanje z odpoklicem dobrovoljcev je postalo še večje in je italijanska vlada izjavila ob tej priliki, da prostovoljcev ne bo mogoče odpoklicati v teku šestih mesecev. Vsi ti dogodki niso prav za prav nič drugega kakor točen barometer stanja v Španiji sami. V začetku je prav dobro kazalo za Franco in njegov simpatizerji so bili popolnoma gotovi, da bo vojne kmalu konec in zaradi tega so bila pogajanja med obema taboroma uspešnejša. Sedaj pa je nastal zastoj, ker se je republikanska Španija dobro oborožila in vsako prizadevanje in vse ofenzive s Francove strani imajo le malo uspeha in to le z velikimi žrtvami.

Prva obletnica vojne na Kitajskem

Tako na Kitajskem kakor na Japonskem so proslavili prvo obletnico vojne, ki ni bila napovedana in ni tudi sedaj uradno priznana. Bilanca je predvsem zelo povoljna za Kitajce. Japonci so se vsteli, ko so mislili pred letom, da bo to prav tanka ekspedicija, kakor vse prejšnje, pa so se kruto zmotili. Japonci niso nikdar mislili, da bo imela popolnoma razkosana Kitajska toliko sile, da bi se se kdaj združila v dobro organizirano državo. Toda paš ta vojna je vse Kitajce združila in to je v enoletni bilanci največji udarec poleg nekaterih velikih zmag, ki so jih napravili Kitajci. Na drugi strani je padla v vojni vojska o nepremagljivosti japonskega vojaka, ki je vladala že od rusko-japonske vojne sem. Zaradi tega presojajo veselele popolnoma drugačno položaj na Pacifiku sprito dogodkov na kitajski fronti. Nekaj novega je na Daljnem vzhodu tudi gverilska vojna, na katero seveda Japonci niso nikdar mislili. Baš gverilske čete prizadevajo Japancem toliko skrbi in odvzemajo Japonskemu vojaku največjo silo: moralo.

— Na Castellonskoj i Katalonskoj fronti v Španiji vode se zestoke borbe. Nacionalistička aviacija bombardirala je Valenciju, Cillu, Agenezu i Benifao. Kod Valencije palo je više bomba in blizini tri britanska trgovačka broda.

— Čehoslovačka vlada, po obavijestima iz Londona, namjerava riješiti narodnosni problem time, što će narodnosni statut podnijeti doskora parlamentu na prihvati bez obzira na tok pregovora s predstavnicima narodnih manujina.

— U češkoj gimnaziji u Tješinu početkom iduće školske godine bit će ustanovljeni poljski razredi.

— U Jerusolimu i u drugim gradovima Palestine uslijed energične intervencije redarstva i britanske vojske uspostavljen je mir, ali ipak Englezi šalju tamo hitno nova pojačanja.

— General Russo, načelnik štaba fašističke milicije, posjetit će Njemačku od 14 do 21. o. m. j. kao gost načelnika štaba nacionalsocijalističkih odreda Lutzea.

— Rimski listovi pripisuju naročitu važnost varšavskim vijestima, da su ovih dana zaključeni sporazumi, koji omogućuju saradnju Sovjetske Rusije i USA u eventualnoj akciji protiv Japana.

— Britanski plan o povlačenju dobrovoljaca iz Španjolske objavljen je u Donjem domu, a istovremeno je objavljen i u formi Bijele knjige.

— Britanski ambasador iz Pariza Phipps i iz Berlina Henderson nalaze se u Londonu. Njihov se dolazak u London raznoliko komentira, naročito u vezi s položajem u Srednjoj Evropi. Nagovijesta se i mogućnost englesko-njemačkog sporazuma, koji bi zamijenio englesko-talijanski pakt.

— Japanska vlada odlučila je poslati u Njemačku i Italiju posebne funkcionere, da tamo prouče mjere za suzbijanje komunizma.

— Autor u cijelom svijetu poznate knjige »Na Zapadu ništa novo«, Erich Marija Remarque, lišen je sada, zajedno sa 67 drugih lica, njemačkog državljanstva. Većina isključenih su židovi.

V ZNAMENJU KRIŽA

GORISKI KNEZONADSKO POKLONJA 40. ODDELKOM OBMEJNE FAŠISTIČNE MILICE V GORIŠKI POKRAJINI RAZPELA

V soboto, 9. julija t. l. se je vršila svojevrsna proslava v kapelici Sv. Srca v goriški škofijski palači. Nadškof Margotti je namreč tega dne blagoslovil 40. razpel, ki so jih nabrali duhovniki njegove škofije in ki so namenjeni vsem obmejnim oddelkom fašistične milice, »da bi se tako zbirali okoli znamenja kišćanske vere vsi obmejni miličniki, katerim zaradi njihove nepretrgane in delikatne službe kakor tudi zaradi oddaljenosti njihovih postojank ni dana možnost, da bi zahajali v cerkve«.

Slavnostni blagoslovitvi so prisostvovali komandant soške legije, komandant obmejne kohorte ter zastopniki častnikov in legionarjev.

Škof Margotti je v svojem nagovoru povzdigoval viteško nalogo obmejne milice ob jugoslovanski meji in poštvalnost v vzhodni Afriki in v Španiji padlih vojakov in miličnikov ter je na koncu izrazil željo, naj bi Kristusovo znamenje obmejne miličnike navduševalo za nove slavnostne čine.

Nadškofu se je zahvalil poveljnik obmejne kohorte v imenu »černih sraj«, ki so v službi na svetih mejah domovine.

Italija prodaje umjetnine

Pariski »Matin« javlja iz Rima, da Italija namjerava u svrhu povećanja svojih zlatnih zaliha prodati neka umjetnička djela. Nakon što je nedavno prodana Münchenskom muzeju kopija bakača diskosa Mirona, sada je upravljena okružnica konzervatorima talijanskih muzeja i galerija slika, neka sastave popis najviše zastupanih umjetnika, čija bi se djela trebala prodati. Doskora će biti objavljen zakon za ovakove prodaje.

Mussolini o Španiji

Svakih pet godina veliko fašističko vijeće u Italiji izda svoje akta. Ovog je puta tome izdanju napisao predgovor Benito Mussolini. Taj predgovor izazvao je u Londonu komentare, jer su u njemu iskazane smjernice talijanske vanjske politike i u skoroj budućnosti. U pogledu Španjolske Mussolini je jasno naglasio, da su događaji u Španjolskoj i intervencija Italije prvi sudar između boljševizma i fašizma, koji mora svršiti pobjedom fašizma. To drugim riječima znači, da će u slučaju potrebe Italija i dalje intervenirati dok general Franco pobijedi. Značajnim se smatraju i one riječi, u Mussolinijevu predgovoru, gdje veli, da je talijanski narod trajno mobiliziran jednako za rad i za rat, a to opet drugim riječima znači, da će biti spreman nastaviti rat u Španjolskoj, dok ne bude izvojevana potpuna pobjeda.

U Londonu se te tvrdnje tumače kao izvjesna prijetnja i to u smislu tome, da će Italija, ako britanski plan o Španjolskoj ne bude doskora ostvaren, poduzeti sve potrebne mjere za novu intervenciju, pogotovo ako francuska vlada ostane kod svog stanovišta, da samo određeno ograničeno vrijeme njezine granice na Pirinejima ostanu zatvorene. Ako bi u međuvremenu položaj španjolskih republikanaca bio poboljšan i ako bi to ugrozilo pobjedu generala Franca, koju u Italiji veoma nestrpljivo očekuju, to je sigurno, da bi Italija ponovno intervenirala i to sigurno većim snagama, kako bi taj rat što prije svršio. Posebno se ističe, da je Mussolini u tom predgovoru kao jedine krivice što se španjolski rat tako dugo oteže, označio ne samo Sovjetskoj Rusiji, kojoj je najavio i drugu borbu ako bude potrebno, nego i Francusku.

Nijemci u Jugoslaviji

»Slovenec« donosi statistiku, po kojoj u Jugoslaviji ima samo 3 i po posto Nijemaca od cjelokupnog broja pučanstva. Prema toj statistici, bilo je god. 1931 u cijeloj Jugoslaviji 499.969 Nijemaca. Od toga je broja bilo u dravskoj banovini samo 41.362. Pri tome »Slovenec« navodi, da su Nijemci u dravskoj banovini od 1912 do 1931 nazadovali za 40 posto. Najviše su nazadovali u Mariboru, Ptuj, Celju, Ljutomeru, Dravogradu, Kočevju, Slovenskograda, Murskoj Subotici, Radoljici, te Mariboru desni brijeg i lijevi brijeg. »To nazadovanje nastavlja »Slovenec«, ima svoj razlog u izmijenjenim političkim prilikama. Kad su Slovenci u narodnoj državi postali državni narod, prestao je tudji pritisak austrijske germanizatorske birokracije i plutokracije. Najviše je to osjetilo nekadašnje nemškutarstvo, koje je bilo umjetna tvorba na slovenskom narodnom tijelu«.

Tommaseo o promjeni prezimena

»Obzor« od 12. o. m. j. donosi feljton o »Canti Illirici« N. Tommasea. Na koncu toga prikaza čitamo i ove reke:

— Na jednom se mjestu Tommaseo bunji što se prezimena, kao ona koja svršavaju na —ić iskrivljuju te im se daje drugačiji svršetak. On dosljedno piše, i ako po starinskom pravopisu. Kraljević, Orlović, Kosančić, Vojnović, Kačić-Miošić, Višnjić, Vidović itd. A kako sada glase imena i prezimena naših ljudi u Italiji, kako li ta našnja naša sela i gradovi, naši potoci i rijeke, naše livade, naša brda i naše planine? Mutantur tempora! L. K. O.

— Ob dvajsetletnici bitke na Piavi, ki je bila letos v juniju, so priredili na Piavi in Monteju velike svečanostne prireditve z iluminacijjo in izvajanjivojaških letal.

ODLOMKI IZ NAŠE ZGODOVINE

ZANIMIV DOKUMENT IZ L. 1848

V Trstu je izhajal l. 1848. časopis »L'Istria«, ki ga je urejeval znani tržaški in istrski zgodovinar Peter Kandler. Bilo je to ravno v času prve ustave v Avstriji in v času nenačnega in občutnega dviga Trsta, zlasti na gospodarskem polju. Vse mesto je takrat živelo v mrzličnem razvoju in gibanju in so se le redki še zavedali pravih vzrokov tega naglega oživljenja v mestu, ki ga je povzročila prosta luka in promet. Nacionalno takrat še ni bilo videti nikakih nasprotstev, zlasti ne ostrih. Da je to res bilo tako nam, poleg številnih drugih dokumentov, kaže tudi ta, ki ga je napisal v gori imenovanem listu Kandler sam in kjer pravi: Vzdrževanje tega mesta kot tržišča središča Evrope je naloga ljubezni te zemlje, kateri mora biti vse ostalo drugotno. (25. marca 1848.)

Zanimivejši pa je drugi dokument, ki ga je objavila »L'Istria« malo kasneje. Gre tu za resolucijo, ki jo je sklenil prvi državni zbor v Frankfurtu na svoji seji 31. maja 1848. in, ki jo je Kandler priobčil v svojem listu v štirih jezikih in sicer po tem vrstnem redu: v italijanski, nemščini, slovensčini in hrvaščini. Prinašamo dobesedno slovenski prevod te resolucije, tako radi prevoda samega in značilnosti tega, kakor tudi radi njegove vsebine. Prevod se glasi:

— Ustavni zbor germanske države je v svoji očitni snidbi 31. veljaka travna z enim glasom (enoglasno, op.) slovesno sklenil, da po celi miri pravico spozna, katera slihi ne nemškimi narodom, ki v državah germanske zveze prebivajo, po poti narodniga omikanja slobodno hoditi, ter, kar cerkvene reči, včlenstvo, literaturo notrino upravo ino pravico zadene, kakor daleč njih meja segne, enake pravice jezika se razveseliti. Tako se tudi samo od se razume, da pravisa usaka, katero bo vesolna ustava nem-

škimu narod dogotovila, v glihi miri njim grede.

Germania sedaj edina in prosta je dovel velika in mogočna de brez nenačvidnosti (zavisti, prip.) zamore narodom družiga jezika, ki so v njenim nedru goru zrasli, v polni miri dovoljiti, kar njim po prirodu i zgodovinah tiče, ter se nima nikdar ne Slavjan, ne prebivavec nočniga šlezvig ali južne Germanie, ki danjski ali laški govore obtožiti in pertožiti, de mu bode slobodnost svojga roda kerčena, ali de mu nemški brat roko odtegne, ko le velja (kadar je potreba, op.).

Isti pisec je bil l. 1848 tudi predsednik enega prvih italijanskih društev v Trstu, ki je imelo ime »Societa dei Triesteini« — društvo Tržačanov. To društvo po svojem statutu ni bilo politično, čeprav je iz njega izšlo kasneje največ mož, ki so postali vodje tržaškega separatističnega gibanja, ali irendentizma imenovanega. To društvo je že 18. junija protestiralo proti gornjemu sklepu državnega zbora v Frankfurtu. Razlog tega protesta bo razviden že iz naslednjih vrstic, ki jih navajamo v prevodu: »Z ozirom na avtonomni večkrat potrjeni statut mestni od 1.1382 ozemlje Trsta s svojim prebivalstvom, v katerem prevladujejo Italijani in Slovenci, ki je bilo l. 1815 le priključeno Germaniji...« ter v nadaljnjem zahtevajo avtonomijo in direktno podrejenost le vladarju. Nas pa zanima tu le ono, kar govori o Slovencih in njih prevladujočem položaju v mestu v zvezi z Italijani. Oba dokumenta, zlasti prvi, dokazujeta, da so nastali šele mnogo kasneje spremembe, ki so potisnile Slovence v Trstu tako daleč za Italijani, kot je to zlasti danes. V času, ko se je Trst začel razvijati, so bili Slovenci v Trstu v primeri z Italijani številčno in sicer skoro enakovredni in so jih celo sami stalno upoštevali. — šk.

Hrvatska navtična šola v Malem Lošnju

Z zanimanjem sem prečital članek prof. N. Žica »Srednje škole u Istri do Gentilejeve reforme« v zadnji »Istri«, zlasti, ker sem želel vedeti, ali bo moroda on kaj več znal povedati o navtičnim šolam s hrvatskim učnim jezikom v Malem Lošnju, ki jo omenja Cottone v svoji knjigi »Storia della Scuola in Istria«. Na strani 198 čitamo namreč v poglavju o navtični šoli v Malem Lošnju ta odstavek:

»Šolsko leto 1918-19, zadnje leto osvobodilne vojne, se je pričelo pod najhujšimi avspicijami za šolo, kajti avstrijska vlada je že bila določila, ako že ne odpraviti italijanski učni jezik, pa vsaj otvoriti vzporednice s hrvatskim učnim jezikom. Te vzporednice naj bi tvorile osnovo za čisto hrvatsko navtično šolo in s tem za slavizacijo Lošnja, trdnjave kvarnerskega italijanstva«.

Kolikor se spominjam, je res pred prevratom bilo govora o tej novi hrvatski navtični šoli, ni mi pa znano, kako daleč so uspeli priprave. Bržkone je šlo za podobno akcijo, kakršna je bila na obrtni šoli v Trstu. Tudi na tej šoli so se imeli otvoriti s šolskim letom 1918-19 nekateri oddelki s slovenskim učnim jezikom, v prvi vrsti se je imela tedaj otvoriti na tem zavodu nova šola za pomorske strojnike s slovenskimi in italijanskimi vzporednicami. Učni načrt je bil že izdelan, tudi profesorji, ki bi lahko poučevali na obeh oddelkih, so bili imenovani. Do otvoritve pa ni prišlo, ker so bili mladeniči, ki bi prišli v poštev za vpisovanje, pod orožjem. Tudi slovenske vzporednice na mizarskem oddelku niso imele boljše usode. Le za slovenski oddelak na ženski obrtni šoli se je lahko še vršilo vpisovanje. Bolezen, ki je tedaj razasjala v Trstu, je zavlekla otvoritev in preobrat je pokopal tudi ta oddelak. Obširneje poroča o tem V. zvezek poljudno-znanstvenega zbornika »Luč«.

Dobro bi bilo, da bi kdo podobno poročal tudi o projektirani navtični šoli v Malem Lošnju. P. P.

— Italijanski finančni minister Thaon di Revel je odločno demantiral vesti, ki so se razširile v inozemstvu, da bo italijanska vlada devalvirala liro. Italijanski listi pravijo, da je lira močno garantirana bolj od skupnega dela italijanskega ljudstva, kakor pa od zlatih rezerv.

— Gorica. — V trnovskem gozdu so našli mrtvega Josipa Privca iz Trnovega, starega 70 let, po poklicu gozdarja. Domnevajo, da ga je zadela kap.

— Trst. — Jeremija Pahor, star 19 let, je pri kopanju nerodno skočil v vodo in zadel ob splav. Zadobil je več težkih ran po obrazu in po hrbtu.

— Talijansko ministarstvo poljoprivrede odлучilo je izvršiti pokus uvoza stoke putem centralne državne organizacije, kao što je učinila Njemačka putem svojih »Reichsstelle-a«. Prvi pokus učinjen je dne 7. o. m. na Rijeci s madžarskom stokom.

† KARLA ŠAPLA

Nenadoma je umrla v Pragi 5. julija t. l. na praznik sv. Cirila in Metoda gospa Karla dr. Šaplova, soproga povsod priljubljenega našega rojaka agrarnega inspektorja dr. Antona Šapla v Ljubljani. Ta spoštovana ljubljanska narodna dama je bila po rodu iz naše nepozabne Gorice iz rodoljubne Draščekove družine in je sestra gospe Olge dr. Pucove.

Na Vidovdan je gospa Karla odpoštovala s soprogom v Prago, da si ogleda sokolske slavnosti in razveseli s potovanjem po bratski Češkoslovaški. Po obisku »Prodane neveste« v Narodnem divadlu je nenadoma zbolela. Na zdravniški nasvet jo je gospod dr. Šapla spremljal v sanatorij Schneider, da bi jo operirali vsled vnetja slepiča, a žal podlegla je komplikacijam in po dnevnom trpljenju umrla na možganski emboliji v največjo žalost vseh onih, ki so poznali njeno srčno plemenitost.

Gospa Karla je bila odbornica mnogih naših ženskih nacionalnih organizacij in se je udeleževala v naši narodni javnosti. Klub Primork, Atene, Kolo srbskih sester i. t. d. so zgubili agilno članico in odbornico, a primorski reveži požrtvovalno podpornico. Zaljubljenemu soprogu, jokajoči gospej sestri Olgi dr. Pucovi in vsem sorodnikom naše najiskrenejše sožalje. Mir njenemu prahu v svobodni domovini!

Mussolinijev dolazak u Trst

Agencija »Stefani« javlja, da je Mussolini primio prefekta grada Trsta i s njim razgovarao o posjeti koji će Mussolini učiniti Trstu u mjesecu septembru.

Vijest o dolasku Mussolinija u Trst objavljuje tršćanski list »Piccolo« s ogromnim slovima preko cijele stranice: »Duce će u septembru posjetiti Trst«.

Tršćanski list piše nadalje o napredku Trsta pod fašističkim režimom te ističe da Mussolinijev posjet nije običan posjet, nego da ima političko značenje za cijelu Italiju. List ističe činjenicu da je Trst nekada bio prva luka Austro-ugarske monarhije, a sada, naročito nakon nedavnih događaja u Podunavlju ostao je skoro sasvim bez svog eksportnog zaledja. Italija nastoji nastaviti list, da što veći promet iz zaledja skrene na Trst, ali to ne ide tako, jer i druge zemlje imaju luke, tako Mađarska izvozi preko rijeke i Braila, a Austrija preko Hamburga, koji predstavlja ozbiljnu konkurenciju za Trst. List podvlači činjenicu da veliki dio njemačkih zemalja gravitira na Trst.

Dječji izlet u Slav. Brodu

Slav. Brod, 12. jula. — Zenska sekcija društva »Istra« iz Slav. Broda priredila je u nedjelju 10. VII. o. g. izlet djece u selo Podvinj k župniku gosp. Ujčiću.

Izlet je uprkos lošem vremenu dobro uspio. Cijelo do podne su naša djeca provela u igranju zajedno sa odraslima što je djecu neobično raspoložilo. Poslije podne su djeca otjevala nekoliko pjesmica, nakon čega je uslijedio povratak.

Našim će malim Istranima ostati taj izlet u ugodnoj uspomeni. — Tajnica

Naši pokojnici

Msgr. VINKO ORLANDINI

Pula, jula 1938. — U Poreču je 21. juna umro stolni kanonik monsignor Vinko Orlandini, bivši kapelan biskupa Dobrile. Pok. Orlandini se rodio u Splitu 1846. Biskup Dobrila ga je zareadio u Gorič 1872 i odmah ga je uzeo k sebi u Poreč za kapelana, gdje je služio 5 godina, a ujedno je kroz to vrijeme propovijedao u crkvi »Majke Božje od anđela« u Poreču hrvatski. Odatle ide za župnika u Rakotolu kod Motovuna gdje ostaje 24 godine. U Rakotolu je razvio svu svoju djelatnost: saziada je zvonik, novi glavni oltar, povećao župni stan, šternu i zasadio lijep vinograd. Budući da u selu nije bilo škole, on je sam otvorio školu i u njoj podučavao. Ljude je uvijek upućivao i učio da budu dobri kršćani i dobri Hrvati. Uvijek je bio na braniku narodnih prava, pa i kasnije u Poreču kada je 1901 postao stolnim kanonikom. Za vrijeme prevrata ušao je on

kao predstavnik Hrvata u odbor u Poreču koji je upravljao gradom do dolaska Talijana. Uvijek je srčano branio svoj narod, pa su ga i protivnici poštivali kao čovjeka značaja, a cijela Poreština i Motovunština je stala iza njega, jer je uvijek bio zaštitnik progonjenih i pravi otac siromaha.

Kada su naši ljudi odlazili na biskupiju u Poreč, uvijek su išli najprije k njemu, jer su znali da će se on zauzeti za sve šta je dobro i pravedno, i da se na biskupiji više uvažavala njegova riječ, bilo bi bolje za vjerski život biskupije...

Smrću monsignora Orlandinija nema više u Poreču ni na Poreštini ni jednog našeg svećenika, a s njime nestaje posljednjeg čovjeka u Poreču koji bi se zauzeo za naše ljude.

Slava monsignoru Vinku Orlandiniju, uzornom svećeniku i rodoljubi!

ŽUPNIK VINKO ALJANČIČ

V Kranju je po dolgi in mučni boleznikari g. Vinko Aljančič, župnik u KREDU na Kobariškem. Ljubljanski »Slovenec« je prišesel dalje poročilo, ki ga v celoti prinašamo:

»Utrujeni pionirji z Goriškega prihajajo po slovo v svobodno zemljo, da si v njej poiščejo — grob. Za Abramom je šel Aljančič. To so možje, ki so dozoreli v trpljenju, kakršnega tostranci nepoznamo. Največji idealizem, tolikokrat trpko preizkušeni, pa vedno obdan z optimizmom in zavestjo dolžnosti vojaka, ki stoji v prvih vrstah — to so tihi, skromni duhovniki, narodni mučeniki ob Soči. Vsi radostni prihajajo k nam po dolgih težkih letih. Oči jim žare od veselja, ko se vozijo mimo Brezij v slovensko prestolnico. Kaj vedo vse povedati ti junaki in kaj znajo vse zamolčati, ker jih svobodni ne razumejo.

Ljubljana sprejema s pompom svoje in tuje od daleč, za največje, najvrednejše in najbližje nima pozdrava. Vsaj grob jim milostno nakloni in na grobu napis v materinem jeziku. Spomeniki in venci so namenjeni drugim...

Vinko Aljančič, župnik v KREDU pri Kobariču, je želel biti pokopan v Kovorju, kjer je bil rojen 5. januarja 1890. V ljudsko šolo je hodil v Trzinu, gimnazijske študije pa je dovršil v Kranju 1. 1900. V tej dobi je žarel med mladino idealizem. Mladi abjuriranjte so odhajali na Koroško, Goriško in Istro, kjer je ljudstvo najbolj potrebovalo narodnih delavcev. Pokojni Vinko je vstopil v goriško bogoslovje. En teden pred izbruhom svetovne vojne je bral novo mašo v kovorski cerkvi. Nastavljen je bil za kaplana v romantičnem Bovcu. Tu ga je doletela vojna napoved Italije. Pred groznim obstreljevanjem je rešil Najsvetejšo in se umaknil v sosednji župniji Soči, kjer je tolažil in bodril domačine in vojake do konca svetovne vojne. Po končani vojni se je spet preselil v Bovec in tam opravljal posle dekanijskega namestnika do leta 1921., ko je nastopil dušnopastirsko službo v KREDU pri Kobariču. Po sedemnajstih letih neumornega dela ga je napadla težka bolezen. Iškali je zdravja v Vidmu, ko je pa čutil bližajočo se smrt, se je poslovil od svojih vernikov. Nevarno bolnega so prepeljali v Kranj, od tod v »Leonišče« v Ljubljano in iz Ljubljane zopet v Kranj, kjer je v petek ob 3 popoldne umrl.

Ta bridka vest bo globoko pretresla na-

še ljudstvo ob Soči. Pokojnega je poznala vsa dežela. Živahni, vedno veseli, izredno gostoljubni in srčno dobri gospod Vinko je bil priljubljen povsod. Z motoriem je obiskoval duhovne tovariše. Vseposvodi je rad pomagal in v najtežjih urah je ohranil pogum in humor. Z lepim, preprostim in uglajenim nastopom je znal pridobiti spoštovanje tudi pri tujcih. Gorenjski značaj je privzel milobno goriškega temperamenta in se vživel v dušo naših ljudi. Rajni Vinko je izgubil svoječasno vse imetje, pa je vendar sezidal Kredcem novo farno cerkev. Domači so mu večkrat prigovarjali, naj pusti nevarno in naporno službo v Italiji, pa se ni vdal. Hotel je ostati na svojem mestu, kjer je uvidel, kako zelo je duhovnik potreben zapuščenemu narodu. Leno željo je imel, da bi bil pokopan pri svojem očetni materi v Kovorju. Ta želja mu se bo izpolnila jutri.

Junaškem borcu, vzornemu duhovniku, velikemu trpinu in najbližjemu prijatelju iz Gregorčičevega planinskega raja, želi ves narod nemoten pokoj pod Kamniškimi planinami. Ljudstvo ob Soči pa bo molilo in jokalo za njim.

† INŽ. JOSIP MOČNIK

Ljubljana, julija 1938. — (Agis). — V Slatini Radenci, kjer je bil na poletnem oddihu je nenadoma priminul naš rojak g. inž. Josip Močnik, rudarski glavar v Ljubljani. — Rodil se je 10. februarja 1887., kot večina slovenskih rudarskih strokovnjakov, tudi on v Idriji, kot sin rudarsko-tehničnega nameščenca. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani, rudarsko visoko šolo pa v Pribramu na Češkem, kjer je diplomiral za rudarskega inženjera 1. 1912.

Njegova službena pot je kaj pestra: iz Bosne na fronto, nato v Bosno, v Celje, v Velenje in končno v Ljubljano, kjer je zasedel mesto rudarskega glavarja. Povsod, koder je hodil in služboval je pustil za seboj ne samo dosežene uspehe svojega dela temveč tudi globoko hvaležnost rudarjev, in delavcev, lep spomin pri kolegih in uradništvu. Zlasti veliko zaslug si je pridobil kot ravnatelj drž. premogovnika v Velenju, pa tudi povsod drugod, koder je deloval.

Za pokojnikom žalujeta poleg soproge gospe Maženke še dva sinova, Rastko in Ernuš, oba visokošolca. Naj mu bo lahek počitek v zadnjem domu, težko prizadet družini naše iskreno sožalje!

NAŠA KULTURNA KRONIKA

Aforizmi Ante Dukića na poljskom

U posljednjoj svesci varšavskog mesečnika »Zet« objavio je čuveni prevodilac Gundulićeva »Osmana« Česlav J. Kozłowski, uz kraće podatke o životu i radu Ante Dukića, oveći izbirak aforizama iz njegovih »Pogleda na život i svijet«.

MISEL IN DELO

Ljubljanska revija »Misel in delo« ima v poslednji 6-7 štev. sledečo vsebino: Poslanstvo malih narodov P. Karlin: Dr. Ivan Lah; † Dr. I. Lah: Od »Omladine« do »Preporoda« B. Borko: Dr. Ivan Lah kod publicist; G. Šilih: Obrazovanje ljudskoškolskega učiteljstva v Jugoslaviji. — OBZORNİK: Evropa med dvema krizama (Dr. B. Vrčon) Oris francoskega političnega življenja (B. Ribnikar); Novi pogledi na francosko zgodovino (Rr.) — POROČILA: Dr. J. Šleibinger: Slovenski časniki in časopisi, bibliografski pregled od 1797—1936. (Inko); M. Mirković: Placius (P. P.); Alojz Gradnik: Večni studenci. Pesmi (Inko); Dr. Fr. Ilešić: Hrvatska dobrovolja i popevka od kmetskoga stališa preštimanja (Inko) I. Pucelj: Vesela pisarija (Inko); Dr. P. Grisogono: Ujedinjena Jugoslavija; Spomenica I. kongresa ekonomistov 1. 1937 (B); Hrvatje in »slovenska« industrija (L—c.)

Promocije na ljubljanski univerzi

Ljubljana, julija 1938. (Agis). — V četrtek dne 7 t. m. sta bila ob pol dvanajsti uri dopoldne v zbornični dvorani univerze slovesno promovirana za doktorja prava naša rojaka Bogdan Novak, rodom iz Idrije in Mirko Koršič iz Gorice. Oba mlada doktorja sta člana naših emigrantskih organizacij v Ljubljani, kjer sta se pridno udeleževala. Čestitamo!

Diplome naših rojakov na ljubljanski univerzi

Ljubljana, julija 1938. — (Agis). — Na filozofski fakulteti ljubljanske univerze so v junjskem terminu letošnjega leta diplomirali med drugimi tudi naši rojaki: Bačić Djurdica, iz romanske skupine; Čeh Rudolf iz germanske skupine; Gasparrini Ante iz kemijske skupine; Glavič Valerija iz skupine za nar. jezik in književnost, Savli Oskar iz geografske skupine iz Tavzes Nuša iz romanske skupine. Iskreno čestitamo!

Izlet u Podsused

Omladinska sekcija društva »Istra« u Zagrebu priređuje izlet u Podsused dne 17 VII ove god. prije podne u 7 i 54 min. sa glavnog kolodvora izletničkim vlakom. Cijena tamo i natrag Din 5. Pošto se te karte može dobiti i pojedinačno preporučuje se izletnicima s južnog i zapadnog dijela da se ukraju na kolodvoru »Sava«. Ako se ne bi sreli u vlaku čeka se na stanici u Podsusedu. Poželjno bi bilo da bi izletnici ponijeli sobom kupaci pribor.

Odbor.

— Stare italijanske bajke so izšle kot osemdeseti zvezek geografske mladinske knjižnice »Zlatna knjiga« v izdaji Geze Kohna.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

Godišnja skupština zadruga »Istarski Dom« u Zagrebu

»Istarski Dom«, zadruga za gradnju malih kuća s. o. j. u Zagrebu, poziva sve svoje članove na redovitu glav. god. skupštinu, koja će se održati dne 24 jula 1938 u 9 sati prije podne u prostorijama »Jugoslavenske Matice«, Varšavska ul. 6, dvorišna zgrada, sa slijedećim dnevnim redom: 1. Pozdrav pretsjednika; 2. Izvještaj tajnika; 3. Izvještaj blagajnika; 4. Izvještaj nadzornog odbora; 5. Apso-lutorij uprav. i nadzornom odboru; 6. Biranje 1. člana upr. odbora i 2. člana nadzor. odbora; 7. Pitanje opstanka zadruge u buduću; 8. Eventualije. — Odbor

Obćni zbor »Soče« v Donji

Lendavi

V nedeljo 12 junija t. l. se je napolnila velika risalnica mestne šole s člani našega društva. Tokrat je bilo navzoćih precejšnje število emigrantov iz vrst naše inteligence. Po poročilu predsednika, tajnika in blagajnika so sledile volitve. Izvoljen je bil po večini stari odbor. Predsednik je zopet šol. upr. L. Peternel, podpredsednika st. Lojze Puppiš, šol. upr. iz Nedelice in dr. Avg. Korbar, šef Zdrav. doma v Lendavi. Tajniške in blagajniške posle boste nadalje vršila šol. upr. Princič St. in kolonist Rodikon Izidor. Med novimi člani odbora je tudi šol. upr. Mlekuž Fr. iz Trnja.

Po izvršenih volitvah, smo raspravljali o grozni nesreči, ki je zadela naše rojake v kolonijah Benica. Petešovi in Pince. Mura je poplavlila vsa polja, vdrla do 1 m visoko vse hiše, nekatere je celo porušila. Uničeni so skoro vsi poljski in vrtni pridełki. Krme za živino ne bo.

Del kolonistov je v svojem obupu sklenil, ker jim že 5 let zaporedoma uničujejo poplave poljske in travniške plodove — odseliti se odtod, posebno, ker jim zamočvirjeno ozemlje prinaša malarijo in druge bolezni. Ni je hiše, kjer ni bila že jetika in malarija zahtevala svoje žrtve.

Društvo podpira poplavljenca materijelno in moralno.

Zahvala »Soče« v D. Lendavi

D. Lendava, 8. julija 1938. Društvo »Soča« Dol. Lendava izreka vsem bratskim društvom in organizacijam svojo najiskrenjejšo zahvalo za darove namenjene našim ubogim poplavljenčim tukajšnjih emigrantskih kolonij, ki jim je zadnja letošnja poplava uničila vse pridełke. Posebej se zahvaljujemo našemu rojaku g. dr. prof. L. Čermelj, ki je s svojim posredovanjem veliko pripomogel k uspehu naše akcije v pomoč poplavljenčim.

Darovali so do danes: Primorsko akadem. starešinstvo v Ljubljani po g. dr. J. Ražmu 200 Din; »Tabor« v Ljubljani 300 Din; »Sloga« Kranj 100 Din; »Soča« Celje 150 Din; »Nanos« Maribor 200 Din; »Orjem« Trbovlje 200 Din — skupaj 1.150 Din.

Odbor.

Predavanje o sokolskom sletu

Omladinska sekcija »Istre« u Zagrebu priređuje u subotu 16 o. m. j. u 8 sati navečer izvanredne usmene novine na kojima će g. Jure Prelac govoriti o X Svesokolskom sletu u Pragu. Osim toga će te večeri po prvi put nastupiti i naša djeca.

SLOVENC I IN HRVATJE NA

SREDNJIH IN MEŠČANSKIH ŠOLAH PULJSKE POKRAJINE

Carmelo Cottone je v svoji knjigi »Zgodovina šole v Istri od Avgusta do Mussolinija« podal vsaj delni uradni pregled učencev srednjih, strokovnih in meščanskih šol v sedanji Puljski pokrajini po narodnosti. Pregled ni popoln, ker navaja podatke samo za nekatere šole. Pri drugih šolah podatkov ni, bodisi da jih niso zbirali ali pa da so smatrali sploh za izključeno, da bi se bili slovenski in hrvatski dijaki, ko je bilo vendar javno razglašeno, da v Italiji razen italijanskega jezika ni nobenega drugega. Seveda tudi podane podatke moramo sprejeti s primerno rezervno, kajti malo verjetno je, da izražajo dejansko stanje, zlasti glede srednješolcev so brezdvomno preniško cenjeni, pri nekaterih meščanskih šolah (scuole d' avviamento professionale) pa naravnost neresnične.

Na klasični gimnaziji (ginnasio liceo) u Kopru je bilo 1. 1918-19 205 učencev, od teh 3 Slovani, leta 1936-37 je imela šola 259 učencev, med temi nobenega Slovenca ali Hrvata (!). Za vmešana leta nimamo podatkov, kajti statistika navaja samo števila za leta 1918-19 (odnosno, ako je bila šola pozneje ustanovljena, za leto ustanovitve) in za šolsko leto 1936-37. Ko je bilo 1. 1923 ukinjeno učiteljske v Kopru, so učenci višjih letnikov (58, od teh 3 Slov.) prešli na višjo gimnazijo in ostali tam do 1. 1926-27.

Na klasični gimnaziji u Pulju je bilo 1. 1918-19 207 učencev, med temi 5 Slov., leta 1936-37 pa 426 učencev, od katerih so bili samo 4 Slovani.

Na nižji gimnaziji u Pazinu je bilo 1. 1923-24 127 učencev, od teh 12 Slov., in 1. 1936-37 185 učencev, med temi 27 Slov. 1. 1918-19 je bilo na tedanji realni gimnaziji in realki 77 učencev, od teh 4 Slov., leta 1921-22 pa 148 učencev, med katerimi je bilo 8 Slov.

Na znanstvenem liceju (nekakšni višji realni gimnaziji) u Pazinu je bilo 1. 1925-26 40 učencev, od teh 10 Slov., leta 1936-37 106 učencev, od teh 8 Slov.

Na tehničnem zavodu trgovske smeri (Istituto tecnico, t. j. nižja gimnazija združena s trgovsko akademijo) u Rovinju sta bila 1. 1923-24 92 učenca, leta 1936-37 pa 106 učencev. Manjkajo podatki glede narodnosti. Na prejšnji nižji realki u Rovinju je bil 1. 1918-19 81 učenec.

Na podobnem zavodu u Pulju je bilo 1. 1918-19 179 učencev, od teh 31 Slov. in leta 1936-37 205 učencev, med katerimi pa baje ni bil noben Hrvat ali Slovenec.

V Malem Lošinju je navtična šola, ki sestoji iz štirirazredne nižje gimnazije in iz štiriletnje navtične akademije v pravem pomenu besede. 1. 1936-37 je imela šola 113 učencev. Manjkajo podatki glede narodnosti. Prejšnja navtična šola s pripravljalnimi razredi je stala 1. 1918-19 128 učencev.

Učiteljski sta sedaj dve: u Poreču in u Pulju.

Na učiteljsku u Poreču je bilo leta 1923-24 70 učencev, leta 1936-37 pa 317. Učiteljske u Pulju, ki je bilo ustanovljeno leta 1934., je 1. 1936-37 doseglo že

511 učencev. Pri obeh zavodih manjkajo podatki glede narodnosti. Na učiteljsku u Poreču se poučuje tudi hrvatski jezik.

K srednjim šolam prištevajo tudi obrtno šolo u Pulju, katere odelki pa nimajo vsi značaj srednje šole. Leta 1925-26 je bilo na tej šoli 828 učencev, leta 1936-37 pa je število padlo na 686. Strokovna srednja šola je kmetijska šola u Poreču, za katero pa manjkajo podrobnejši podatki.

Značilno za vse srednje šole je dejstvo, da so vsi učenci brez izjeme vpisani u balilske organizacije, le za obe učiteljski šoli manjkajo podatki u tem pogledu.

Poleg teh pravih srednjih šol obstoja u Puljski pokrajini še osemnajst šol za strokovno pripravo (scuole d' avviamento professionale). Po ustroju in zahtevani predizobrazbi jih lahko primerjamo z našimi nekdanjimi trirazrednimi meščanskimi šolami.

Samo na dveh šolah tega tipa niso zabeležili nobenega hrvatskega učenca, namreč u Cresu, kjer je štela šola leta 1929-30 23 učenca, in 1936-37 leta 70, ter u Bujah, ki je imela u istih dveh šolskih letih 44, odnosno 51 učenca.

Podatkov o narodnosti pa nimajo sledeće šole: u Piranu (1. 1928-29 60, 1. 1936-37 162 učenca), u Kopru (1. 1930-31 91, 1. 1936-37 163 učenca), u Izoli (1. 1929-30 58 in 1. 1936-37 186 učenca), u Novemgradu (1. 1930-31 23, 1. 1936-37 30 učenca), u Nerezinah (1. 1928-29 23 in 1. 1936-37 31 učenec), u Poreču (1. 1931-32 17 in 1. 1936-37 47 učenca) in u Umagu (1. 1929-30 18 in 1. 1936-37 40 učenca). Za šolo u Vodnjanu manjkajo podrobnejši podatki. Statistika navaja 40 kot približno število učencev leta 1936-37, ne pozablja pa pripomniti, da so bili vsi vpisani u balilske organizacije.

P. P.